

Ders : 43**Konu : Tedbir**

Tedbir kelimesi sözlükte; idare etme, çekip çevirme, bir işin sonunu hesaplama, bir işin yürütülmesi ile ilgili zorlukların çâresini önceden düşünmek demektir.¹

Tedbir, tefekkür ile tevekkül arasındaki ameldir. Yaratılmışların en üstünü olan insana; dünya imtihanını kazanıp, ahirette kurtuluşa erebilmesi için tedbir alması emredilmiştir. Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَارْتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

“Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”²

Mü'min dünya hayatında;hem sağlığı, hem işleri ve çalışmaları için tedbir almalı, ahiret hayatı için de salih ameller işleyerek hazırlık yapmalıdır. Ayet-i kerimde:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

“Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar fâsık kimselerin ta kendileridir”³ buyurulmaktadır.

“Her ormanı boş sanma, belki de kuytularında bir kaplan uyuyordur.” (Sâdî)

Dünya hayatı fânî, ahiret hayatı ise bâkîdir. İnsana dünyada çok önemli beş nimet verilmiştir. İnsan, bunların kıymetini bilmeli ve ona göre davranmalıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ: حَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ
وَ صِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ وَ فَرَاعَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ
وَ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَ غِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ

“Beş şey gelmeden evvel beş şeyi ganimet bil;

- 1- Ölümünden önce hayatını
- 2- Hastalığından önce sıhhatini
- 3- Meşguliyetinden önce boş zamanını
- 4- İhtiyarlığından önce gençliğini
- 5- Fakirliğinden önce zenginliğini.”⁴

Dünyaya imtihan için gönderilen insan için; hayat, sağlık,vakit, gençlik ve zenginlik en büyük nimettir. Ölümü inkar etmek mümkün olmadığı gibi ona çâre bulmak da mümkün değildir.

Halbuki “dünyada hiç ölmeyecekmiş gibi çalışmamız” gerekirken aynı zamanda “yarın ölecekmiş gibi âhiret için çalışmamız” emredilmiştir. Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

¹ Büyük Türkçe Sözlük, D. Mehmet Doğan, sh.1278

² Haşr suresi, 18. ayet

³ Haşr suresi, 19. ayet

⁴ Ramuzu'l-Ehadis, C.1, sh.75

“O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır.”⁵

Ancak sıhhatimiz, gençliğimiz, malımız ve hayatımız elimizdeyken bunları ne kadar değerlendirebiliyoruz. Şairin dediği gibi;

Şu geçeni durdursam çekipte eteğinden,

Soruversem: Haberin var mı öleceğinden?

(N.Fazıl Kısakürek)

Yüce Allah kıyâmet günü, insana malını nereden kazanıp nereye harcadığını, ilmi ile amel edip etmediğini, vücudunu hangi yolda ve nasıl eskitip yıprattığını, hayatını nerede tükettiğini, özellikle de gençliğini nerede ve ne şekilde geçirdiğini soracak ve onu hesaba çekecektir. Nitekim hadîs-i şerifte şöyle buyurulmaktadır:

“Hiç bir kul, kıyamet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi işler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, vücudunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdayamaz.”⁶

İnsanlar, kıyamet gününde, dünyada yaptıkları her şeyden hesaba çekilirler. Hadiste sayılan beş şey, hesap anında sorulacak olanların en önemlileridir.

“Gündüz kandilini hazırlamayan, gece karanlığa râzı demektir.”(Cenap Şehabeddin)

İnsanın hayatı kendisine Allah’ın bir emanetidir. Bu emanete ihanet etmemesi gerekir. Bir insan, hayatını Allah’ın emirleri ve yasaklarına uygun olarak geçirirse, emanete ihanet etmemiş olur.

İçki, kumar gibi kötü alışkanlıklarla, eğlence mekanlarında hem vaktini, hem sıhhatini, hem de gençliğini ve parasını harcayarak ömrünü Allah’a isyan ile geçirmek kadar kötü bir sonuç yoktur. Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلِيهَا
مَذْمُومًا مَّدْحُورًا

“Kim bu geçici dünyayı isterse orada ona, (evet) dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadar hemen veririz. Sonra da cehennemi ona mekan yaparız. O, buraya kınanmış ve Allah’ın rahmetinden kovulmuş olarak girer.”⁷

وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا هَسَعَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا

“Kim de mü'min olarak ahireti ister ve ona ulaşmak için gereği gibi çalışırsa, işte bunların çalışmalarının karşılığı verilir.”⁸

İmam Gazalî şöyle demektedir:

“Şunu iyi bil ki, bir kimsenin gurbette iki kardeşi olsa ve onlardan birinin yarın, diğerinin de bir ay ya da bir sene sonra geleceğini beklese, elbette bir gün sonra gelecek olan kardeşi için hazırlık

⁵ Mülk suresi, 2. ayet

⁶ Tirmizî, Kıyamet 1

⁷ İsra suresi, 18. ayet

⁸ İsra suresi, 19. ayet

yapmaya başlar. Hazırlık yapmak beklenenin yakın olduğu anlamına gelir. Şu halde ölümün kendisine bir yıl sonra geleceğini bekleyen kimse, bu süre ile oyalanır durur. Bu müddetin ötesindeki şeyleri unuttur. Artık o, her sabah bir seneyi bekler durur. Geçen herbir gün o seneden bir şey eksiltmez. İşte bu, sürekli onun amel ve ibadetlere koşmasını engeller. Bu bir senenin kendisi için çok uzun olduğunu düşünerek devamlı amellerini yarına erteler.⁹ Ayette şöyle buyrulur:

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَتَذُرُونَ الْآخِرَةَ

“Hayır! Siz dünyayı seviyorsunuz ve ahireti bırakıyorsunuz.”¹⁰

Bir an şöyle denildiğini düşünerek tedbir alınmalıdır:

“Ey insan! Şu anda öldün ve her iş bitti. Melekler seni sorgulamaya geldi, şimdi ne yapacaksın? Bir daha dünyaya, hayata dönüp orada yaptığın tek bir işi değiştirmeye, düzeltmeye, biraz daha fazla ibadet etmeye imkânın yok, şimdi hesabını ver bakalım” denecek ve insan hesaba çekilecektir. Öyleyse her zaman ibadet, itaat ve ihlasla Allah yolunda bulunmak, O’na isyan etmemekten, O’nun emirlerine uymaktan başka hiçbir şey onu kurtaramaz.

İnsanın sahip olduğu her şey, ölümle sona erecek, elinden alınacaktır. İnsanla beraber olacak şeylerse, iyi veya kötü amelleridir. Önemli olan iyi amellerle, ahiret alemine gidebilmektir. Dünya hayatı ise aslında oyalanmaktan ibaret olan çok kısa bir zamandır.

Büyük mutasavvıflardan Ataullah İskenderî bu konuda şöyle demektedir:

“Sen ömrünün her anını, Allah Teâlâ’nın emir ve yasaklarına uygun davranmamakla heba ediyorsun. Böyle olunca da durumun delicedoğana (yırtıcı doğan) benziyor. Bu kuş, leş arar; leşi bulduğu zaman da üzerine konarak ondan yer. Sen bal arısı gibi ol; onun bedeni küçük, fakat gayret ve çabası büyüktür. Temiz ve hoş olana konar ve ardından temiz ve hoş bir şey (bal) bırakır. Bela ve sıkıntı yuvalarında bunca zamandır gezindiğin yeter. Artık Allah’ın sevgisine erişeceğin yerlerde bulun...Akıllı noksan kadın, çocuğunun ölümüne ağlayacağına güler.İşte sen de böylesin. Gece ibadetinden, gündüz orucundan geri kaldığın halde organların bunun sızısını asla duymaz. Bu durum, kalbini öldüren gafletin bir sonucudur...Düşün ki, koca bir ömrün baş tarafı heba olup gitti. Hiç olmazsa sonunu korumak gerekir. Bir kadının on evladından dokuzu ölse, geriye sadece bir tanesi kalsa, o kadın bütün sevgisini o biricik yavrusuna adamaz mı? Sen de ömrünün çoğunu bitirdin; hiç olmazsa geriye kalan az bir kısmının kıymetini bil, onu da faydasız yerlerde tüketme.”¹¹

Ömrünün kıymetini bilmeyip, onu boş ve lüzumsuz şeylerle bitiren,sağlığının değerini bilmeyen ve zararlı alışkanlıklarla sıhhatini bozan, Allah’ın ihsan ettiği vakti boşa geçiren, gençliğini gayr-ı meşru yollarda heba eden ve malının, zenginliğinin kıymetini bilmeyen insan büyük bir aldanma içindedir. Çünkü dünyada bütün ameller kaydedilmekte ve her insana hayatı boyunca yaptıkları bir kitapta (amel defteri) kendisine verilecektir. Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyrulur:

وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا
إفْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا

“Her insanın amelini boynuna doladık. Kıyamet günü onun için, açılmış olarak bulacağı bir kitap çıkarırız: Kitabını oku, bugün nefsin sana hesapçı olarak yeter, deriz.”¹²

⁹ Ölüm ve Sonrası, İmam Gazalî, Terc.Hüseyn Okur, sh.45

¹⁰ Kıyame suresi, 20-21. ayetler

¹¹ Gelin Tâci- Hasta Kalplerin İlâci, İbn Ataullah İskenderî, sh.22, 28

¹² İsra suresi, 13-14. ayetler

Ölüm tetikte.. Ömür kafeste..
Bütün marifet: En son nefeste;
Hayat bir çizgidir, silinir bir gün..
Ecel geldiğinde bilinir bir gün..

(A.İnaltekin)

Not:Bu hafta;

- 1- Haşr suresi 18. ayeti mealiyle birlikte ezberleyelim.
- 2- Allah'ın bize verdiği beş ganimetin kıymetini bilip-bilmediğimizin muhasebesini yapalım.
- 3- Bu dersi ailemizle paylaşalım.